

Alina Žvinklienė

Lietuvos inovacinių tinklų integracija į Europos mokslinių tyrimų erdvę: žvilgsnis į asmeninę tinklaveiklą iš vidaus ir išorės

Santrauka. Pagrindinė straipsnio idėja – reikšmingų asmeninio tinklo kūrimo ir išlaikymo veiksnių Lietuvos akademinėje aplinkoje nagrinėjimas siekiant numatyti Lietuvos inovacinių tinklų integracijos į Europos mokslinių tyrimų erdvę galimybes, sociologiniu požiūriu. Siekiant šio tikslo nagrinėjama Lietuvos ir Šveicarijos tyrėjų asmeninės tinklaveiklos nacionalinė ir tarptautinė patirtis taikant socialinio tinklo analizės principus. Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad nors instituciniai ir tarpinstituciniai santykiai bei internetinė individuali tinklaveika yra reikšmingi veiksniai asmeninio tinklo kūrimui, tačiau užtikrinti asmeninio tinklo kokybę gali tik įsameninti ir tiesioginiai ryšiai.

Reikšminiai žodžiai: mokslas; tinklas; tinklaveika; patirtis; socialinio tinklo analizė.

Key words: academy; network; networking; experience; social network analysis.

Ižanga

Visų įgyvendinamų Lietuvos Respublikos Vyriausybės programų strateginio tikslo esmė yra Lietuvos ekonomikos konkurencingumo užtikrinimas. Tarp paskutinių Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų, kuriais nustatomi dabartiniai Lietuvos ūkio raidos prioritetai, yra Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programos patvirtinimas (toliau – Programa)¹.

Ši Programa parengta jau tradiciškai atsižvelgiant į naujausias patvirtintas nacionalines ir Europos Komisijos strategijas bei programas „siekiant sutelkti valstybės išteklius Lietuvos inovatyvumui didinti ir kurti konkurencingą, aukšto lygio žiniomis, naujaisiomis technologijomis, kvalifikuotais žmogiškaisiais ištekliais ir sumania specializacija grindžiamą ekonomiką“².

Programoje daug dėmesio skiriama (inovaciniams) tinklams apibūdinant juos to-

¹ Žiūr.: LR Vyriausybės 2013 m. gruodžio 18 d. nutarimas Nr. 1281.

² Programa parengta atsižvelgiant į Valstybės pažangos strategiją „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, (Žin., 2012, Nr. 61-3050), 2014–2020 metų nacionalinę pažangos programą (Žin., 2012, Nr. 144-7430), Valstybinę studijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros 2013–2020 metų plėtros programą, (Žin., 2012, Nr. 145-7455), Europos Komisijos 2010 m. kovo 3 d. komunikatą Nr. KOM(2010) „Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija „Europa 2020“, Europos Komisijos 2010 m. spalio 6 d. komunikatą Nr. KOM(2010) 546 „Strategijos „Europa 2020“ pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“ ir Europos Komisijos 2011 m. lapkričio 30 d. komunikatą Nr. KOM(2011) 808 „Bendroji mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Horizontas 2020“.

kiomis viešosios politikos sąvokomis, kaip inovacijų sistema ir klasteris³, bei tarptautiniam bendradarbiavimui. Pažymėtina, kad skirtingai nuo vadovėlinių verslo ir vadybos „tiesų“, leidžiančių minimalistškai apibrėžti inovaciją kaip pokyčių, teikiančių pilną, galimybę, Programos kūrėjai inovacijos sąvoką sieja su naujovių diegimu praktikoje, o pelno galimybė paliekama verslumui⁴. Iš esmės tai „gera žinia“ Lietuvos tyrėjams, leidžianti tikėtis, kad nacionalinėje mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) politikoje darbo pasidalijimo tarp tyrėjų, vadybinkų ir verslininkų principas bus išlaikytas. Vis dėlto neišnyksta klausimas: „Kiek vadybininkai ir verslininkai bus suinteresuoti diegti į praktiką tyrėjų naujoves, ypač jei tos naujovės yra iš humanitarinių ir socialinių mokslų sričių?“⁵ Galima klausti ir kitaip: „Kiek gyvybingas ir efektyvus yra ar bus konkretus (inovacinis) tinklas?“

Nors inovacinė politika yra sąlygiškai nauja viešosios politikos ir administravimo studijų tema, pastebėta, kad „inovacijų sistemos produktyvumui esminę įtaką turi ne tik institucinė struktūra, paskatų sistema, veikėjų (verslo, mokslo sektorių, vartotojų, valstybės sektoriaus) gebėjimai, bet ir tautos kultūrinės

savybės – pasitikėjimo, bendradarbiavimo, atvirumo lygis – vadinamasis „socialinis kapitalas“ (ISPV 2011; 7). Tačiau inovacinę politiką nagrinėjantys Lietuvos tyrėjai paprastai apsiriboja teorijos ir institucinės praktikos klausimais (Giedraitytė ir Raipa 2012; Baležentis ir Žalimaitė 2012), neskirdami ypatingo dėmesio žmogiškajam veiksmui. Tai turi įtakos ir problemos supratimo šališkumui, ir jos efektyvių sprendimo būdų paieškai.

Nacionalinės MTEP integravimas į tarptautinę tinklaveiklą tebėra vienas iš svarbių viešosios politikos tikslų. MTEP politikos programos, įvairių nacionalinių MTEP ir verslo tyrimų ataskaitos bei asmeninė refleksija suteikia pagrindo manyti, kad vienas iš pagrindinių Lietuvos MTEP paradoksų yra galimybių, suteiktų narystės Europos Sąjungoje, neišnaudojimas ir kartu neformalus pasipriešinimas diegiamai tinklo santykių institucionalizacijai. Kita vertus, Lietuvos tyrėjų dalyvavimas tarptautinėse projektuose suteikia pagrindo manyti, kad be institucionalizuotos tinklaveiklos lygiagrečiai (galimas daiktas, net sėkmingiau) veikia asmeninė tinklaveikla.

Žmogus (mazgas, veikėjas) yra pagrindinis tinklo elementas, tad savaime pirmiau-

³ *Inovacijų sistema* – tarpusavyje susijusių institucijų ir organizacijų, jų sąveikos ryšių ir priemonių visuma, sudaranti sąlygas plėtoti naujas technologijas ir inovacijas. *Klasteris* – tarpusavyje susijusių įmonių, tiekėjų, mokslo ir studijų institucijų ir kitų dalyvių santalka, kurios dalyviai bendradarbiauja tarpusavyje įvairiose ekonominės veiklos ir iniciatyvų srityse, siekdami padidinti ekonominę veiklos efektyvumą, dalijimąsi žiniomis, technologijų perkėlimą ir naujų produktų kūrimą.

⁴ *Inovacija* – naujų arba iš esmės patobulintų produktų (prekių ar paslaugų) arba procesų, naujų rinkodaros arba organizacinių metodų diegimas verslo praktikoje, organizacijoje arba plėtojant išorės ryšius. *Verslumas* – asmens kompetencija įgyvendinti pridėtinę vertę kuriančias idėjas.

⁵ Jau publikuoti nacionaliniai mokslo vadybos vadovėliai. Žr.: Jadvyga Ramanauskienė *Inovacijų ir projektų vadyba*, 2010.

siai kyla klausimas apie asmeninių ryšių tarp žmonių, taigi ir asmeninio tinklo reikšmę nacionalinėje institucinėje ir tarpinstitucinėje, įskaitant tarptautinę, tinklaveikoje.

Atsakymas į klausimą apie asmeninio tinklo reikšmingumą tarptautinėje tinklaveikoje glūdi akademinėje tyrėjų patirtyje. Straipsnyje ji nagrinėjama taikant standartinio sociologinio empirinio tyrimo formą, t. y. pradedant nuo sąvokų svarstymo, tyrimo metodologijos aprašymo ir baigiant duomenų interpretacija bei bendrosiomis išvadomis.

Socialinis tinklas ir tinklo visuomenė

Tinklo sąvoka plačiai vartojama įvairiose mokslo srityse: nuo gamtos mokslų ir matematikos iki socialinių, politinių ir ekonomikos mokslų. *Tinklu* paprastai vadinama mazgų ir jų sąsajų visuma. Kai pagrindinis tinklo elementas yra žmogus, tinklas vadinamas socialiniu tinklu. Socialinį tinklą sudaro veikėjai (mazgai) ir jų tarpusavio ryšiai (sąsajos) (Wasserman and Faust 1994). Socialinio tinklo veikėjai gali būti individai, grupės, organizacijos, visuomenės. Nagrinėjant ryšius tarp tinklo veikėjų nusakomas tam tikro santykio buvimas arba nebuvimas. Taigi socialinis tinklas – tai specifinių tarpusavio ryšių, kontaktų ir praktikų struktūra.

Idėją, kad santykiai yra pirminiai ir svarbesni už autonominių vienetų visumą, savo darbuose iškėlė įtakingi sociologinės teorijos kūrėjai: K. Marxas, E. Durkheimas,

M. Weberis, E. Goffmanas ir net T. Parsonsas (Emirbayer 1997). Georgas Simmelis vienas pirmųjų sociologų, aiškiai suformulavusių, kad visuomenė yra santykių tinklas (Marin and Wellman 2009). Dabartinės visuomenės apibrėžtis kaip tinklo (tinklaveikos) visuomenės dažniausiai siejama su Manueliu Castellsu. Jo nuomone, dabartinė visuomenė transformuojasi į tinklaveikos visuomenę, kurios struktūravimasis paremtas informacijos ir komunikacijos bei tinklaveikos logika⁶.

Teigiama, kad tinklo visuomenės struktūra nesubalansuota dėl sparčios informacinių technologijų raidos. Informacinės technologijos kuria naujus ryšius, kurie sukelia daugybę naujų galimybių bifurkacijos pavidalu. Fiziniam pasaulyje bifurkacija vadinamas naujovių atsiradimo mechanizmas. Kaip ir gamtoje vykstantiems procesams, tinklo visuomenės procesams būdingas kompleksiskumas, o savireguliacija yra kasdienė tinklo visuomenės praktika (Prigozhin 2000). Tinklo visuomenės kontekste tinklą (tinklaveiką) galima laikyti vidine saviorganizuojančių sistemų struktūra, kurią sudaro veikėjai, jų tarpusavio santykiai ar sąveikos ir veikimo būdai (modeliai), kurie yra šių tarpusavio santykių ar sąveikų padarinys.

Tinklo analizės perspektyva

Esminiai tinklo tyrėjams rūpimi klausimai yra šie: „Kodėl ir kaip žmonės kuria, išlaiko, praranda ir atkuria tinklo ryšius, kas galimai kurs ryšius ir su kuo?“ Skiriamos ke-

⁶ Žiūr.: Manuel Castells *Tinklaveikos visuomenės raida*, 2005 arba *The Rise of the Network Society*, 1996.

lios įtakingos teorijos, kuriose šis klausimas nagrinėjamas įvairiais požiūriais kuriant teorinį pamatą socialinių tinklų analizei (Katz *et al.* 2004).

Tai racionalaus asmeninio intereso (angl. *rational self-interest*) mokykla, kurioje plačiai vartojama *socialinio kapitalo* sąvoka (Bourdieu 1985; Coleman 1988, 1990; Bourdieu and Wacquant 1992; Burt 1992; Putnam 2000; Lin 2001); integruotoji socialinių mainų ir priklausomybių (*integrated social exchange and dependency*) teorija, išplėtusi diados principą tinklo veikimo sampratoje nagrinėjant mainų ir galios priklausomybes (Emerson 1972) ir išsirutuliojusi į tinklo mainų teoriją (Bienenstock and Bonacich 1992, 1997; Cook 1977, 1982; Cook and Whitmeyer 1992; Willer and Skvoretz 1997); abipusio intereso ir kolektyvinio veiksmo teorija, teigianti, kad abipusis interesas ir galima nauda iš koordinuotų veiksmų dažnai persveria asmeninį interesą (Marwell and Oliver 1993, Fulk *et al.*, 1996; Lessig 2001; Monge *et al.*, 1998); visa kognityvinių teorijų „šeima“ ir homofilijos teorijos, aiškinančios grupių komunikaciją panašumo-nepanašumo principu (Brass 1995).

Praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio pabaigoje JAV ir Kanados sociologas Barry Wellmanas (1988), apibendrinamas atliktus socialinio tinklo tyrimus ir siekdamas institucionalizuoti socialinio tinklo analizę, apibūdino *socialinio tinklo analizę* kaip strategiją, skirtą socialinei struktūrai tirti remiantis penkiais fundamentaliais principais.

Pirmas principas teigia, kad žmonių elgsena geriau numatoma analizuojant ne tiek jų nuostatas, vertybes ar socialines demografines charakteristikas, kiek jų tinklo santykius. Tinklo santykiai parodo žmonių elgesio galimybes ir suvaržymus. Antrasis principas yra tas, kad tyrimo dėmesio centre turi būti veikiau santykiai tarp vienetų (angl. *units*), o ne patys vienetai ir jų esminės charakteristikos, nes jokio vieneto neįmanoma tinkamai suprasti atskirai nuo kito. Trečiasis principas yra tas, kad taikant analitinius metodus turi būti vadovaujama tarpusavio priklausomybės tarp vienetų prielaida. Kertvirtasis – tai supratimas, kad socialinėje sistemoje veikia dalykai, kurie yra daugiau negu diadiniai ryšiai. Informacijos ir išteklių mainai tarp dviejų žmonių priklauso ne tikrai nuo jų tarpusavio santykių, bet ir nuo jų santykių su kitais. Penktasis principas yra tas, kad dažnai grupės turi veikiau neapibrėžtas, negu aiškias, ribas. Organizacijos pamatus sudaro ne pavienės grupės, o veikiau persidengiantys tinklai, nes individai paprastai turi susikertančius santykius su daugybe grupių.

Pagrindiniai socialinių tinklų analizės principai buvo apibendrinti nustatant tris: tyrėjo dėmesys koncentruojamas į santykius, o ne savybes, į tinklus, o ne grupes, ir į santykių modelį (*reliacinį*) (Marin and Wellman 2009). Remiantis autoriais, kritikuojančiais socialinių tinklų analizę veiksens aspektu (Emirbayer and Goodwin 1994; Salancik 1995; Stevenson and Greenberg 2000; Parkhe and Dhanaraj 2006; Kilduff *et al.*, 2006), Lietuvos organizacijų tyrimų erdvėje šie pagrindiniai principai

(prielaidos) šitaip interpretuojami. Pirmoji prielaida: kaip veiksniai, galintys daryti įtaką tinklų dalyvių elgsenai, atmetamos tinklų dalyvių savybės (demografinės, psichologinės) ir įsitikinimai. Antroji prielaida: socialiniai santykiai nepriklauso nuo dalyvių valios, įsitikinimų ir vertybių. Trečioji prielaida: santykių tarp dalyvių modeliai ir individualių dalyvių pozicija tinkle turi svarbių padarinių dalyvių elgsenai, suvokimui bei nuostatomis ir sistemai kaip visumai (Vilkas ir Bučaitė-Vilkė 2009; 1102).

Socialinių tinklų analizės principai kritikuojami dėl negebėjimo pagrįsti tikslingos tinklų dalyvių veiksenos formuojant tinklus. Tad siūloma „nauja“ besiformuojanti tinklaveikos perspektyva, paremta prielaida, kad būtina pripažinti tinklų veikėjų veiksmą, t. y. gebėjimą tikslingais savo veiksmais kurti ir keisti tinklus, nes tinklų dalyvių nuostatos, įsitikinimai ir socialiniai psichologiniai veiksniai gali daryti įtaką tinklų dalyvių, taigi ir visos sistemos, elgsenai. Tinklų dinaminio stabilumo koncepcija, kurioje tinklų struktūros stabilumas bei kaita nusakoma ir sąveikos modeliais tinkle, ir tinklų dalyvių suvokimu bei lūkesčiais, susijusiais su tinklu (Kilduff and Tsai 2003), siūloma kaip naujos tinklaveikos perspektyvos pagrindas (Vilkas ir Bučaitė-Vilkė 2009; 1103).

Apskritai „nauja“ besiformuojanti tinklaveikos perspektyva, interpretuojama Lietuvos erdvėje, atspindi klasikines diskusijas socialinių mokslų srityje apie struktūros ir veiksenos santykį, o pateikta tinklų dinaminio stabilumo koncepcija atspindi šią tendenciją suvokti socialinius fenomenus

kaip procesus. Remiantis Alexandra Marin ir Barry Wellman 2009 metų „Įvado į socialinio tinklo analizę“ apibendrinimais reikia pažymėti, kad socialinio tinklo analizė nėra nei teorija, nei metodologija. Tai veikiau perspektyva ar net paradigma. Socialinio tinklo analizės atspirties taškas yra prielaida, kad socialinį gyvenimą visų pirma kuria santykiai ir suformuoti šių santykių modeliai. Skirtingai nei *teorija, socialinio tinklo analizė* nekuria hipotezių ar prognozių, bet pateikia problemos svarstymo būdą, kuriuo nustatoma, kas buvo, yra ir galbūt bus reikšminga konkrečiam socialiniam fenomenui.

Asmeninio tinklo kūrimas: atvejo studija

Lietuvos inovacinių tinklų integracijos į Europos mokslinių tyrimų erdvę galimybės tirti per asmeninės tinklaveikos prismę buvo pasirinkta atvejo studija.

Tyrimo prielaida: nacionalinio reliacinio konteksto (tarpusavio santykių modeliai) MTEP erdvėje turi reikšmę tarptautinio inovacinio tinklo kūrimui.

Tyrimo tikslas: išskirti ir išnagrinėti asmeninio tinklo funkcionavimo nacionalinėje ir tarptautinėje MTEP erdvėje reikšmingus veiksnius.

Tyrimo objektas: tinklo veikėjų (tyrėjų) asmeninio tinklo kūrimo, išlaikymo, ir/arba paleidimo ir rekonstravimo procesas.

Tyrimo metodologija ir metodai: atvejo studijai naudojama tinklo analizės perspektyva, t. y. pagrindinis dėmesys skiriamas santykiams. Pusiaus struktūruotas interviu yra pagrindinis tyrimo metodas.

Tyrimo imtis: Lietuvos tyrėjas (LT), turintis ilgametę patirtį nacionalinėje ir tarptautinėje tinklaveikoje, ir Šveicarijos tyrėjas (CH), turintis ilgametę patirtį Lietuvos tinklaveikoje.

Abu tyrėjai yra socialinių mokslų atstovai. Abu tyrėjus sieja ilgalaikiai profesiniai ryšiai.

Interviu atlikimo data: 2012 m. lapkritis ir gruodis.

Tyrimo apribojimai: nacionalinio tinklo kūrimas apsiriboja Lietuvos atveju.

Tyrimo duomenų interpretacijos apribojimai: remiantis kokybinių tyrimo metodų tradicija tyrimo duomenys nėra formalizuoti matematiškai.

Asmeninio tinklo kūrimas

Pagal Lietuvos socialinių mokslų srityje susiklosčiusią tradiciją 1990-ieji, kai buvo atkurta Lietuvos Nepriklausomybė, laikomi atskaitos tašku bet kurio socialinio fenomeno raidos tyrime. Tačiau pereinamasis laikotarpis nuo centralizuotos demokratijos ir planinės ekonomikos prie daugiapartinės demokratijos ir rinkos ekonomikos, iš pagrindų sujudinęs Lietuvos socialinį gyvenimą, prasidėjo 1985 m. Tarybų Sąjungoje, atėjus į valdžią Michailui Gorbačioviui, vykstant liberalizavimo procesui, vadinamam *гласность* ir *перестройка* (*viešumas* ir *persitvarkymas*), kurio „netikėtas“ rezultatas buvo Sąjūdis, atvedęs Lietuvą į Nepriklausomybę. Tai paskatino ir liberalizavimo procesas Lietuvos MTEP nagrinėjamame kontekste, institucinių ir asmeninių tinklų išplėtimas paskutiniaisiais metais iki Nepriklausomybės atkūrimo.

Tai, kad Lietuvos – asmeninio tinklo veikėjo – profesinėje biografijoje buvo laikotarpis iki Nepriklausomybės atkūrimo, suteikia unikalią galimybę palyginti tinklo kūrimo patirtį totalitarinėje ir demokratinėje sistemose. Kartu galima daryti prielaidą, kad klasikinė sėkmės taisyklė: „Atsidurti tinkamu laiku tinkamoje vietoje“, t. y. ne tik gauti, bet ir pasinaudoti vertinga informacija, – galioja bet kurioje politinėje sistemoje.

Institucijos asmeninis tinklas

Kelias į profesinį tinklą ir asmeninio tinklo kūrimas paprastai prasideda kartu su profesinės veiklos pradžia. Mokymasis aspirantūroje ar doktorantūroje yra tik pirmąją galimybę ištraukti į tinklą. Paprastai, jeigu aspirantas/doktorantas nėra įtrauktas į kolektyvinio projekto vykdymą, jis gali ilgą laiką likti tam tikroje izoliacijoje. Naujoko išsiveržimas iš socialinės izoliacijos prasideda tikrai užmezgus ryšį su tinklo senbuvio, kuris gali atlikti tarpininko tarp tinklo mazgų vaidmenį. Ši taisyklė ypač svarbi tada, kai tinklo veikėjų nesieja profesinė veikla siekiant bendro tikslo. Bendros veiklos metu paprastai ryšiai užsimezga savaime.

Atvirų neformalaus bendravimo erdvių buvimas organizacijoje yra viena iš sąlygų, skatinančių užmegzti ir palaikyti asmeninius ryšius. Rūkymas ir įvairių gėrimų vartojimas tradiciškai yra bendros veiklos analogai. Respondento nuomone, rūkymas kartu buvo, galimas daiktas, net reikšmingesnis veiksmas žengiant pirmuosius žingsnius asmeninio tinklo kūrimo link, negu bendras arbatos gėrimas organizacijos praktikoje.

LT: „Manau, kad rūkykla ir kavinė buvo tos vietos institute, kur buvo mezgami ir palaikomi neformalus kontaktai tarp kolegų. Pamenu, mano didžiausiai nuostabai, žmonės sėdėdavo kavinėje ir viešai gerdavo kavą su konjaku arba konjaką be kavos darbo metu. Tiesa, tai buvo iki Gorbačiovo „sausiojo įstatymo“.

Kaip aspirantė, turinti individualų tyrimą ir vadovą Maskvoje, praktiškai aš buvau izoliacijoje. Man atrodo, kad tik po kelerių metų būtent rūkykloje prasidėjo mano įsitraukimas į instituto gyvenimą, bent aspirantų ir jaunesniųjų mokslo darbuotojų lygmenyje. Mano „brokeris“ buvo mano vienmetė, psichologė, skyriaus, kuriam buvau priskirta, sekretorė. Ji buvo netipiška psichologė, t. y. neturėjo psichologams būdingo snobizmo bendrauti tikrai tarpusavyje.

Respondento nuomone, „žinybinis uždarumas“, kurį simboliškai ir realiai saugo organizacijos padalinio kabineto durys, buvo ir yra esminis bet kurios organizacijos bruožas. Organizacijos rūkykla buvo atvira neformalaus bendravimo erdvė, į kurią įėjimas formaliai buvo laisvas. Rūkykloje vykdavo įvairios informacijos mainai ir sklaida, taip pat ir profesinės, tarp organizacijos narių. Rūkymui paprastai skirtos specialios vietos, dažniausiai laiptinės. Dabar, uždraudus rūkyti viešose patalpose ir iškėlus rūkyklas už pastato ribų, jei ir nesumažina rūkymo kaip bendravimo socialinės funkcijos, tai apriboja neformalius asmeninius kontaktus, t. y. sumažina informacijos mainų ir sklaidos galimybes.

Sajunginis tinklas

Pagrindinė įsijungimo į sąjunginį profesinį tinklą problema buvo informacijos apie sąjunginius renginius gavimas ir leidimas vykti į renginį. Svarbūs dalyvavimo moks-

lo renginyje aspektai (pranešimui parengti reikalingų empirinių duomenų turėjimas ir tuometės *lingua franca* – rusų kalbos – mokėjimas) buvo svarbūs, tačiau antraeiliai dalykai. Organizacijos turėjo komandiruočių fondus, iš kurių buvo dengiamos dalyvavimo konferencijose išlaidos; taigi ekonominių išteklių klausimas buvo susijęs tikrai su numatytu išteklių limitu.

Priklausomai nuo mokslo renginio reikšmingumo informacijos sklaida vykdavo keliais kanalais: atviris (išskabinama institucijos informacinėje lentoje), vertikaliais (nuo viršininko iki pavaldinio) ir horizontaliais (tarp kolegų); kartais informacijos šaltiniai susipindavo.

LT: Kaip pamenu, pirmosios informacijos apie renginius gavau iš kolegų-bičiulių. Gal ji buvo skelbiama ir lentoje, neprisimenu. Bet kuriuo atveju aspirantūros laikais aš jos nemačiau. Aš net nežinojau, kad mano disertacijos vadovas atvyksta į Vilnių dalyvauti labai svarbioje sąjunginėje konferencijoje. Tačiau tikrai atvykimas ir dalyvavimas konferencijose buvo aptariamas „savame rate“, t. y. kai aš į jį patekau...

Reikia pasakyti, kad aktyvus dalijimasis informacija apie kvietimus dalyvauti konferencijose buvo trumpalaikis. Gal iki 1990–1991 m... Na, tuo metu aš jau tiesiogiai gaudavau kvietimus.

Prisimindamas pirmąsias profesines keliones respondentas negalėjo išskirti svarbiausio veiksnio, skatinančio „mokslinį turizmą“, t. y. įvairių interesų, įskaitant profesinių, derinimą kelionės metu.

LT: Jeigu atvirai, tai man sunku atskirti, kas buvo pagrindinė pirmųjų mano profesinių kelionių varomoji jėga: ar žinių troškimas, ar noras pamatyti naujas vietas, ar formalus profesinės veiklos įvertinimo kriterijai. Tai buvo tarpusavyje susiję dalykai. Be to, kelionių dvasia būdin-

ga jaunystei. Aš naudojausi bet kuria galimybe nuvykti į kokią nors naują vietą. Naujos žinios įgyjamos per keliones.

Iš esmės profesinės kelionės man buvo vienintelė galimybė pamatyti pasaulio.

Kalbėdamas apie savo dalyvavimą įvairiuose mokslo renginiuose už Lietuvos ribų respondentas nuolat pabrėždavo politinį to laikmečio kontekstą.

LT: Reikia prisiminti, kokie tai buvo laikai – *гласность* ir *перестройка*, Atgimimas, Sąjūdis. Žmonės pradėjo kalbėti atvirai, atsirado vadinas kritinis mąstymas. Dabar suprantu, kad jis buvo pakankamai šališkas, bet... anais laikais tai buvo atradimas, protų revoliucija.

Respondento manymu, ypatinga visos Rytų Europos politinė situacija, Tarybų Sąjungos atvirumo politika skatino asmeninio tinklo kūrimą, nes žmonės buvę linkę atvirai bendrauti ir megzti kontaktus, juos siejo bendri interesai, – refleksija politinių pokyčių raidos klausimais. Lietuvos atstovai buvo itin populiariūs sąjunginėje mokslo bendruomenėje dėl prasidėjusio Atgimimo; jie buvo pirminiai informacijos šaltiniai.

LT: 1987 m. vasaros mokykla Sočyje man buvo startas užmegzti kontaktus su jaunais Rusijos mokslininkais, dalyvauti įvairiose konferencijose, mokyklose ir pan. Tačiau svarbiausia, kad aš susipažinau su bendraminčiais, mes galėjome kalbėti ne tik apie politiką.

1990 m. Lietuvos atsiskyrimas nuo Tarybų Sąjungos ir dramatiškas ekonominės situacijos pablogėjimas turėjo įtakos ne tiek asmeninio tinklo kūrimo galimybėms, kiek jau sukurtų „rytinių“ ryšių išlaikymui.

LT: Vėliau beveik visi kontaktai su Rusija ir sąjunginėmis respublikomis (tai buvo Armėnija

ir Ukraina) nutrūko. Šiuo metu palaikau ryšius su keliomis Rusijos kolegomis, susipažinome ano amžiaus dešimtojo dešimtmečio viduryje, dalyvaudami įvairiose vasaros mokyklose, taigi gyvenome ir mokėmės kartu kelias savaites. Mus jungia bendras profesinis interesas ir bičiulystė, kuri palaikoma retais susitikimais, dažniausiai Vilniuje. Tačiau bendrą projektą mes ilgai negalėjome sukurti. Dabar irgi sunku, nebent per Briuselį, o tam niekas iš mūsų jau neturi nei noro, nei jėgų. Visi jau kažkur įtraukti.

Centro–periferijos principas veikia bet kurio lygio struktūroje. Tinklo kontekste tai reiškia, kad veikėjai, užimantys centrinę tinklo pozicijas, turi daugiausiai galios, taigi ir įtakos periferijos veiksena. Sąjunginiame kontekste Lietuva, taigi ir Lietuvos mokslininkai užimdavo periferinę poziciją.

Centras (Maskva) buvo pagrindinis „tarpininkas“, kuris pritraukdavo, laikydavo ir nustatydavo institucinių ir asmeninių tinklų kryptis, ir vienintelis „tarpininkas“, atverdavęs Lietuvos tyrėjams kelią į Rytų Europos ir Vakarų profesinius tinklus. Tačiau tarp Lietuvos tyrėjo ir centrinio brokerio (Maskvos) egzistavo nacionalinis institucinis brokeris. Praktikoje tai reikšdavo daugialygę atranką, kai veikėjo kelias į sėkmę, užsienio stažuotę, priklausė ir nuo formalių atrankos kriterijų, ir nuo jo pozicijos pirminio nacionalinio institucinio brokerio atžvilgiu, t. y. nuo asmeninių santykių su institucijos, kuriai priklausė veikėjas, centru.

LT: Praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio pabaigoje Gorbačiovas su Reiganu draugavo. Tad atsivėrė pirmosios galimybės vykti mokytis į JAV ar kur kitur į Vakarus, su stipendijomis. Aš nebuvau siunčiama net pabandyti stažuotis Anglijoje ar JAV konkursui laimėti. Buvo savi žmonės. Kita vertus, galėjau pasiguosti, kad tais laikais anglų kalbos beveik nemokėjau.

Anglų kalba, išstumdama rusų, vokiečių ir prancūzų kalbas, palaipsniui tapo pokomunistinės erdvės *lingua franca*. Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo išvakarėse ir pirmaisiais pereinamojo laikotarpio metais anglų kalbos mokėjimas gebėjimo susišnekėti ir suprasti pokalbio turinį lygmenyje buvo pranašumas tarp kolegų, leidžiantis kurti asmeninius ir institucinius ryšius su Vakarų MTEP institucijomis, tačiau vėliau anglų kalbos mokėjimas tarptautinėje tinklaveikoje tapo nekvestionuojamu dalyku.

Tarptautinis tinklas

Respondento asmeninio tinklo kūrimas tarptautinėje MTEP erdvėje vyko pagal jau aprobuotus sąjunginėje tinklaveikoje principus, t. y. pirmiausia, informacijos gavimas apie renginį. Tačiau, kaip ir sąjunginės tinklaveikos atveju, dalyvavimas tarptautiniame renginyje negarantavo, o tik suteikdavo galimybę asmeninio tinklo išplėtimui.

LT: Pirmasis užsienis man, kaip ir daugeliui, buvo Lenkija, vasaros politinių mokslų mokykla. Kaip tik ir Gorbačiovas į Lenkiją tada atvyko. Lenkijoje pradėjau studijuoti lenkų kalbą, vienu metu kalbėjau labai gerai, ir rimtai domėtis politologija. Nustojau važinėti į Lenkiją, palaipsniui ryšiai nutrūko, lenkų kalbą primiršau. Tikriausiai, jei būtų poreikis, būtų galima atkurti. Bet čia, matyt, nėra abipusio poreikio.

Respondento ryšius su Rusija ir Lenkija galima sujungti į vieną „rytų“ tinklą. Praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio pradžioje pagrindinė „rytų“ tinklo palaikymo problema buvo ne tiek ekonominiai ištekliai, kiek visos Rytų Europos orientacija kurti ryšius su Vakarais. Turėdamas labai ribotus asme-

ninius ekonominius išteklius respondentas galėjo nesunkiai išskirti „mokslinio turizmo“ krypčių prioritetus; jie buvo orientuoti į Vakarus. Vidurio Europai dažnai tekdavo Rytų ir Vakarų susitikimo vietos vaidmuo.

Dėl asmeninio tinklo kūrimo, – čia respondentas nežvelgia kokios nors specifikos savo veiksenoje. Podisertacinis (respondento atveju) profesinis judrumas vykstant į įvairius mokslo renginius ir mokslo institucijas kvalifikacijai tobulinti, turintis reikšmę profesinės karjeros raidai, laikomas neatsiejama profesijos dalimi. Specifinis buvo pokyčių laikotarpis, kuris suteikė Rytų Europos tyrėjams iki šiol neregėtas galimybes kurti tarptautinį asmeninį tinklą. Dabartiniu metu šios, anuomet „neregėtos“, galimybės laikomos profesine kasdienybe.

LT: Čia galioja taisyklė: „jei nori važinėti, reikia važinėti“, bet gali taip ir pravažinėti visą gyvenimą nieko nepasiekdamas, jei neturi aiškaus tikslo, – ko nori pasiekti. Ateina laikas, kai konferencijos ir viliojančios galimybės įgyti naujų žinių, susitikti su naujais bendraminčiais ir pamatyti naują vietą virsta pareiga; darbas ir tiek, nors kartais labai įdomus.

Apibendrinamas savo pirmųjų profesinių kelionių patirtį respondentas priėjo išvados, kad svarbiausiu rezultatu reikia laikyti profesinių interesų diversifikavimą, paskatinto asmeninio tarptautinio tinklo išplėtimu.

Asmeninio tinklo kokybė

Praėjusio amžiaus dešimtajame dešimtmetyje populiarius posakis („*Vieną kartą nuvažiuoti gali bet kas, o pamėgink nuvažiuoti ten pat antrą kartą*“) iš esmės atspindėjo ne tiek tinklo veikėjo kolegų intelektualinių sa-

vybių vertinimą, kiek jo gebėjimą kurti kokybiškus asmeninius tinklus. Asmeninio tinklo kokybę galima suprasti kaip subjektyvų tinklo silpnų ir stiprių ryšių santykio suvokimą. Asmeninio tinklo kokybės vertinimas tiesiogiai priklauso nuo veikėjo lūkesčių, siejamų su tinklu. Dabar organizuojant Lietuvos MTEP mokslo veiklos biudžetinis ir konkursinis finansavimas vyksta lygiagrečiai. Lietuvos tyrėjo pajamos Lietuvos lygmeniu gali būti gaunamos iš biudžetinio ir konkursinio mokslo veiklos finansavimo šaltinių, o Europos lygmenyje – tik iš projektinės veiklos, finansuojamos konkurso būdu.

Taigi tarp svarbiausių veiksmų, turinčių įtakos veikėjo lūkesčių struktūrai, tikriausiai reikėtų išskirti veikėjo institucionalizavimą, suteikiantį tam tikro ekonominio stabilumo garantiją.

LT: Jeigu esi institucionalizuota, dalyvavimas projektuose yra papildomas uždarbis. Tačiau jei projektinė veikla yra pagrindinis pragyvenimo šaltinis, situacija tampa labai keblī. Esi labiau suvaržytas laiko, vadinamojo *deadline*. Negali sau leisti nedirbti kurį laiką dėl kokių nors svarbių ar nelabai svarbių priežasčių.

Taigi veikėjo institucionalizavimas, jo pozicija instituciniame tinkle reikšminga asmeninio tinklo kokybės vertinimui.

Projektinė veikla

Mokslo organizacijos lygmeniu projektinė veikla paprasta būna išprausta į skyrių „rėmus“, nors bendradarbiavimas tarp skyrių formaliai skatinamas. „Žinybinis uždavimas“ iš dalies susijęs su būtinybe dalytis ekonominiais ištekliais su daugiau tinklo narių paraiškos sėkme. Taigi projekto lyde-

riai, rinkdami darbo grupę, pirmenybę teikia savo skyriaus nariams.

LT: dėl vidinio reorganizavimo teko pereiti į kitą, ką tik suformuotą mini skyrių. Ir viskas... Buvau atskirta. Naujas vadovas nebuvo suinteresuotas bendra projektine veikla, o buvęs vadovas, jei ir norėtų, bet pagal nerašytas taisykles, negalėtų kviesti manęs į savo skyriaus projektą.

Projektinėje veikloje asmeniniai ryšiai su profesionaliais projektų koordinatoriais yra reikšmingi, tačiau negarantuoja kvietimo dalyvauti projekte.

LT: Aš net nesigilinau, kaip vyko lietuviškų partnerių atranka į 7-osios programos projektą. Nepakvietė ir tiek. Bet galima daryti prielaidą, kad koordinatorius paprastai linkęs pasikliauti centrinio nacionalinio tinklo veikėjo pasirinkimu... Kam reikia papildomų problemų koordinuojant tinklą? Na, nebent būčiau artima draugė, mirštanti badu, tada gal... Nors ir tai abejoju... Nežinau, kaip anais laikais, bet dabar, „laukinio“ liberalizmo laikotarpiu, bičiulystė ar net draugystė aukojama kolektyviniams, šiuo atveju *tinklo*, interesams.

Nemenkinant asmeninių ryšių reikšmės didesnė tikimybė būti įtrauktam į neinstitucinę projektinę veiklą siejama su galimybe užpildyti vadinamąją tinklo struktūrinę skylę, t. y. kai egzistuojančiam tinklui trūksta žinių, įgūdžių, pajėgumo ir t. t. užsibrėžto tikslo įvykdymui.

LT: Buvau pakviesta į vieną tokį projektą, kurį vykdė nepriklausoma tyrėjų kompanija. Pakvietė tyrimo vadovė ar koordinatorė, nesvarbu. Svarbu tai, kad ji mane pažinojo iš akademijos ir aš jai tikau užduočiai atlikti. Tai buvo iki krizės, matyt, darbų buvo daug ir nespėdavo visko aprėpti, nes turėjo labai griežtus *deadline*. Po kelerių metų vėl mane pakvietė. Šiuo atveju, manau, ne dėl to, kad žmonių trūko, o dėl mano CV, kuris prisidėjo prie tyrėjų grupės kokybės įrodymo.

Išteklių mainai tarp tinklo veikėjų, kaip žinoma, yra vienas iš tinklo veikimo mechanizmų. Asmeniniame tinkle pagrindinis išteklių mainų klausimas yra mainų ekvivalentas, t. y. kaip dažnai veikėjai vienas kito atžvilgiu būna ir išteklių gavėjas, ir tarpininkas. Mainų lygiavertiškumas savo ruožtu susijęs su tarpusavio pasitikėjimo klausimu.

LT: Nors mano etatas leisdavo, dėl šeiminių aplinkybių jaučiau, kad nepajėgsiu dirbti. Perdaviau kolegei, kurią pažinojau. Žinojau, kad tyrimas jai bus įdomus ir, svarbiausia, kad ji savo projekto dalį įvykdys. Mintis, kad ir ji man kada nors perduos koki panašų kvietimą, be abejo, buvo reikšminga perduodant šį ryšį, bet vis dėlto ne esminė. Šio atveju esminis buvo mano noras išlaikyti gerus santykius su kvietėju.

Teoriškai tinklas kuriamas saviorganizavimo principu, kai reikšminga ne tiek veikėjų bendra socializacija, kiek jų intelektualinių gebėjimų reikšmė. Tačiau praktikoje tinklo saviorganizavimui taip pat reikšmingi instituciniai formalūs ir neformalūs apribojimai bei asmeniniai ryšiai, kurie turi įtakos veikėjų elgsenai.

Ekspertinė veikla

Ekspertinė veikla yra neatsiejama projektinės veiklos dalis, tačiau šiuo atveju tyrėjas, užuot buvęs projekto teikėju, tampa projekto vertintoju, t. y. atsiduria kitoje „barikadų pusėje“. Respondentas turi nacionalinės ir europinės ekspertinės veiklos patirties. Jo nuomone, kvietimams dalyvauti ekspertų grupėse didelės reikšmės turi vadinamoji „individuali

tinklaveika“, kai pagrindinis tarpininkas tarp tinklo veikėjų yra internetas.

LT: Tapti projektų vertinimo ekspertų grupės nariu ir lengva, ir sunku. Visų pirma reikia, kad būtum įtrauktas į duomenų bazę. Na, pirmiausia, reikia žinoti, kad tokios bazės egzistuoja. O ten jau loterija, – pakliūsi ekspertų atrankos pareigūnui į akis ar ne. Visiškai pritarti netyčia išgirstiems per TV vieno pravoslavų dvasininko žodžiams, kad „internetas – tai Dievo dovana“. Internetas ir atviros visuomenės koncepcija, iš tikrųjų Dievo dovana tokiems semimarginalams, kaip aš.

Apibendrinamas savo projektinės ir ekspertinės veiklos patirtį asmeninio tinklo kokybės vertinimui respondentas linkęs išskirti laiko perspektyvą, kuri padeda pamatyti, kaip kito asmeninių ryšių stiprumas situacijos mokslo rinkoje atžvilgiu. Pripažįstant institucinių ir tarpinstitucinių santykių ir interneto reikšmę tinklaveikoje, respondento nuomone, užtikrinti asmeninio tinklo kokybę gali tikrai suasmeninti ir tiesioginiai ryšiai.

Lietuviškas – šveicariškas ryšys

Šioje empirinio tyrimo dalyje asmeninė tinklaveika tarp Šveicarijos ir Lietuvos tyrėjų ir susiję klausimai nagrinėjami trianguliacijos principu⁷. *Pradžia. Tinklo narių atrankos kriterijai.* Nagrinėjant asmeninę tinklaveikos raidą akivaizdu, kad veikėjų veiksenai didelės reikšmės turi politinė santvarka, nacionalinė MTEP politika ir mokslo dalykas.

Politinė santvarka apibrėžia erdvines profesinio judrumo ribas ir kryptis centro

⁷ Socialiniuose moksluose trianguliacijos principas reiškia socialinio fenomeno nagrinėjimą ir galutinių tyrimo išvadų formulavimą remiantis skirtingais informacijos šaltiniais.

atžvilgiu. Komunistinio režimo laikais Rytų Europos šalių tyrėjai turėjo gerokai daugiau galimybių tarptautiniam judrumui ir tiesioginiams kontaktams su Vakarų šalių tyrėjais, palyginti su Lietuvos tyrėjais. Lietuvos tyrėjų veikseną MTEP erdvėje daugeliu atvejų ribojo Tarybų Sąjungos sienos. Centras (Maskva) buvo pagrindinis ir dažnai vienintelis tarpininkas, reguliuojantis tiesioginius kontaktus su Rytų Europos tyrėjais ir, be išimties, su Vakarų tyrėjais. Nacionalinė MTEP politika apibrėžia tyrimų prioritetus, taigi ir jų finansavimą. Lietuvos tyrėjų tyrimų laukas paprastai apsiribodavo Lietuva, nors visada buvo galimybė atlikti lyginamuosius tyrimus socialinių ir humanitarinių mokslų srityje. Lyginamieji tyrimai savo ruožtu lemdavo tiesioginius kontaktus tarp įvairių šalių tyrėjų. Mokslo dalykas taip pat apibrėždavo tyrimų lauką. Pavyzdžiui, tyrimo lauko pasirinkimas už tyrėjo nacionalinės valstybės ribų yra būdingas etnografijos ir socialinės antropologijos mokslo tradicijai. Teoriškai Lietuvos tyrėjas turėjo galimybių tirti ne Lietuvos visuomenę už Lietuvos ir Tarybų Sąjungos ribų tikrai būdamas institucionalizuotas Centro mokslo institucijose.

Taigi praėjusio amžiaus devintajame dešimtmetyje Vakarų tyrėjų asmeninio tinklo kūrimas buvo mažiau apribotas, negu tyrėjų iš Rytų Europos ir tuo labiau tyrėjų iš Lietuvos. Vakarų, Rytų Europos ir Lietuvos tyrėjai turėjo (ir dabar turi) skirtingas mokslo veiklos galimybes. Tačiau bet kuriu atveju mokslo veiklai, įskaitant lauko tyrimo pasirinkimą, didelės reikšmės turi asmeninė iniciatyva.

Praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio pabaigoje ir dešimtojo pradžioje vadinaimosios Vidurio Europos sostinės Budapeštas ir Praha buvo vienos iš pagrindinių Rytų ir Vakarų susitikimo vietų (*meeting point*). Šiose šalyse organizuojamuose mokslo renginiuose tyrėjai iš abiejų pusių galėjo beveik nevaržomai rodyti bendravimo iniciatyvą ir kurti asmeninius tinklus.

CH: Aš buvau pagrindinis kontaktų su Rytų Europa iniciatorius. Jau nebenorėjau dirbti tikrai Lenkijoje, nes Lenkija buvo labai vakarietiška. Neturėjau jokių asmeninių idėjų, tik lauko (*fieldwork*) idėją. Manau, kad viskas pavyko. Kelis reikšmingus kontaktus išlaikiau nuo Budapešto konferencijos laikų, regis, ji buvo 1991 m. Vengrai – geri organizatoriai. Jie vieni pirmųjų suprato, kad norint „prastumti“ saviškius, masalas turi būti diversifikuotas. Vengrai pasirinko Vakarų ir Rytų *meeting point* politiką. Jie sukvietė visą Rytų Europą į savo konferenciją, vakariečiai galėjo gauti informacijos apie pokyčius Rytų Europoje iš pirmų lūpų, buvo iš ko pasirinkti.

Tais laikais visi važiojo į Rytus, nes tikėjosi pinigų ir pinigai ateidavo. Pokomunistinė Europa buvo „ant bangos“.

Veikėjų iš Rytų Europos atrankoje kuriamam asmeniniam tinklui reikšmingos buvo jų profesinės ir intelektualinės savybės, kurioms dažnai turėjo įtakos nacionalinis išsilavinimas.

CH: Sena socialistinė akademijos sistema buvo labai svarbi. Joje buvo labai mobilių žmonių, važinėjančių į konferencijas ir turinčių gerą išsilavinimą. Bulgarija, Lenkija turėjo gerą dalykinę, kitaip negu Rytų Vokietija, ten viskas buvo „apnuodyta“ mokslinio komunizmo. Aš ieškojau ir turėjau partnerių, kurie suprastavo reikalus, ir nebuvu persiėmę marksistinės ideologijos doktrinų.

Tačiau reikšmingiausi veiksniai kontaktui užmegzti ir, svarbiausia, išlaikyti, yra

bendros kalbos mokėjimas ir bendri profesiniai interesai.

CH: Rytų Europoje mažai kas kalbėjo prancūzų ar vokiečių kalbomis. Anglų kalba ir bendri interesai, tyrimo tema buvo fundamentalūs veiksniai ryšiams užmegzti.

Šveicariškos–lietuviškos krypties atsiradimas

Šveicarijos tyrėjo tinklaveikos pradžia Lietuvos kryptimi prisimenama bendrame tinklaveikos Rytų Europoje kontekste.

CH: Pirmuosius lietuvius sutikau Budapešte. Specialiai kontakto neieškojau. Tiesiog atkreipiau dėmesį į dvi jaunas moteris per ekskursiją prie Balatono ežero, ir tik dėl to, kad visas autobusas turėjo jų laukti. Buvo pasiklydusios, o kai grįžo, sužinojau, kad jos – mano kaimynės. Abi vilkėjo žalios spalvos marškinius, pamaniau, tai nacionalinės spalvos, persimetėme keliais žodžiais. Per kitą autobuso sustojimą pakviečiau jas išgerti vyno, tai padėjo susišnekėti, nes viena kalbėjo visai nesuprantama anglų kalba, o kita – sunkiai suprantama vokiečių kalba. Tradiciškai apsikeitėme vizitinėmis kortelėmis.

Lietuvos tyrėjas taip pat prisimena tinklaveikos pradžią Šveicarijos kryptimi bendrame tinklaveikos Vakarų Europos link kontekste.

LT: 1990 m. birželį buvau konferencijoje Budapešte. Aš ją pavadinčiau „nuotakų muge“. Nuotakos buvome mes, Rytų Europa, na o jaunikiai, vakariečiai. Daugiau tokio abipusio susidomėjimo ir nepamenu, gal dar Berlyne, politologų kongrese, regis, 1994 m. Manau, daug kas rado savo „laimę“ Budapešte, t. y. sukūrė ilgalaikius bendradarbiavimo ryšius.

Asmeninio tinklo veiksmingumui reikšminga yra veikėjo pasirinkta tinklaveikos strategija ir taktika. Tinklaveikla gali būti

palyginta su šachmatų žaidimu, kurio eiga sąlygota žaidėjų preferencijomis: rinktis arba puolimo, arba gynybos strategiją, ir taktikos kompetencijomis numatyti kiekvienos figūros panaudojimą žaidimo metu. Asmeninės tinklaveikos nagrinėjimo kontekste Vakarų Rytų, o konkrečiai Šveicarijos-Lietuvos ryšiai kūrėsi pagal Šveicarijos tyrėjo taisykles: pagal šachmatų taisykles jis naudojo puolimo bei „užšaldyto kapitalo“ strategiją ir taktiką.

CH: Kontaktai su Lietuvos tyrėjais plėtojosi labai lėtai. Formaliai nacionalinis fondas galėjo finansuoti projektą bet kurioje Rytų Europos šalyje, bet realiai veikė tyrimų lauko (*fieldwork*) prioritetai. Mano nacionaliniam fondui nei Lenkija, nei Lietuva nebuvo įdomi. Klasikinės etnografijos ar antropologijos požiūriu šalys buvo per daug išsivysčiusios. Be to, Lietuva turėjo kitų globėjų, Skandinavijos šalis. Man tradiciškai liko Balkanai. Tuo metu Jugoslavijoje vyko karas ir daugelių interesai kryo ta linkme.

Asmeninės tinklaveikos strategijai ir taktikai reikšmingi yra ir esami profesiniai interesai, ir būsimų, galimų interesų numatymas.

CH: Laikiau kontaktą dėl potencialo, kaip „užšaldytą kapitalą“, su mintimi panagrinėti, kaip šį kapitalą galima būtų mobilizuoti. Išlaikiau kontaktą iki konferencijos Berlyne 1993 m., bet pinigai šiam projektui atėjo iš Prancūzijos. Dabar tą pati darau su Centrine Azija, turiu „užšaldytą“ tinklą.

Lietuvos tyrėjo nuomone, ryšiams palaikyti ir plėtoti labai reikšmingas yra atsakingas požiūris į profesionalų bendravimą, t. y. atitiktis lūkesčiams, siejamiems su konkrečiu tinklo veikėju.

LT: Manęs kartą paprašė rasti ką nors, kas dirba agrarinės sociologijos srityje. Perdaviau kvietimą jaunam kolegai iš instituto. Jis dirbo šioje srity-

je ir labai susidomėjo. Atrašiau profesoriui, kad toks ir toks *very happy etc* su Jumis susisieks. Po kelių mėnesių sulaukiau telefono skambučio, kad mano nurodytas asmuo neatsako. Buvo pasiūlyta greitai rasti kitą žmogų arba pačiai parengti pranešimą konferencijai. Iš visų argumentų, kodėl turiu parengti pranešimą apie žemės restituciją Lietuvoje, man įstrigo vienas, – juk Jūs, tamsta, rekomendavote... Be abejo, dar reikia paminėti, kad kelionė ir dalyvavimas konferencijoje buvo visiškai apmokėtas.

Profesionalaus bendravimo įgūdžiai, nacionalinio tarpininko potencialas ir asmeninės savybės įvardijamos kaip reikšmingi veiksniai, skatinę asmeninį interesą išlaikyti šį Lietuvos veikėją asmeninio tinklo erdvėje.

CH: Ji demonstravo adekvatų išsilavinimą ir aukštą socialinių mokslų kultūrą. Išsiplėtojęs jos interdiscipliniškumas turi ir minusų, ir plusų. Minusas yra tai, kad ji sociologė, parengta naudotis kiekybiniais tyrimo metodais, o tai nėra antropologinio tyrimų priemonės; jos profesinių interesų ratas mažai susijęs su mano profesiniais interesais. Pliusas – intelektualinis lankstumas, kritinis požiūris, noras mokytis. Labai svarbus jos disciplinuotumas, t. y. čia visada yra *feedback*, ir elementarios informacijos, ir konferencijos ar publikacijos rengimo klausimais. Kaip „tarpininkas“ ji pakankamai atvira, manęs „nemonopolizuoja“.

Šiam kontaktui išlaikyti buvo naudojama ir Šveicarijos institucijų, ir asmeninio tinklo galimybės.

CH: Ji buvo kviečiama kaip atsitiktinė lektorė, doktorantų lauko tyrimų konsultantė, buvo integruota į „Baltic network“, kurio tikslas – konferencijų organizavimas ir pan.

Lietuvos tyrėjas, kalbėdamas apie šveicariškojo-lietuviškojo ryšio ilgaamžiškumą, pažymi, kad jos pareigingumas ir profesionalių įgūdžių raida yra tik viena istorijos dalis.

Ne mažiau reikšmingu veiksmu reikia laikyti asmeninę šveicariškosios pusės iniciatyvą, paremtą ekonominiais ištekliais, kurie iš esmės ir užtikrino nuolatinį asmeninių kontaktus. Kalbant apie ekonominius išteklius buvo pabrėžta simbolinė asmeninių investicijų ir bendras profesines keliones reikšmė.

Intelektiniai mainai

Intelektiniai mainai reikšmingi bet kurioje profesinėje tinklaveikoje. Išlaikant dinaminį šveicariškojo-lietuviškojo ryšio stabilumą intelektualinių mainų reikšmė neginčijama. Lietuvos tyrėjas pabrėžia edukacinę šveicariškojo ryšio reikšmę ugdant profesionalius įgūdžius.

LT: Be abejo, tai kokybinių tyrimų metodologijos pažinimas ir, galima sakyti, ne tiek teorijoje, kiek praktikoje. Stebėjau profesoriaus interviu, klausinėjau apie lauko tyrimo subtilumus. Sicilijoje savo malonumui pati atlikau antropologinį tyrimą.

Šveicarijos tyrėjas pabrėžia ryšio informacinę reikšmę tyrimo laukui pažinti.

CH: Jos dėka geriau suprantu buvusiosios Tarybų Sąjungos inteligentų gyvenimą, nuolatos gaunu informacijos apie nūdienos pokyčius Lietuvoje. Manau, kad aiškiau suvokiu nacionalinių mažumų, moterų diskriminacijos klausimus Baltijos valstybėse. Galima sakyti, tapau beveik profeministu.

Taigi tarptautiniai intelektualiniai mainai atskleidžia edukacinį ryšių potencialą ugdant Lietuvos tyrėjų tarpdalykinius profesionalius įgūdžius, o užsienio tyrėjams paprastai reikšmės turi tikrai informacinis potencialas, reikalingas tyrimo laukui pažinti.

Lietuviškojo tinklo plėtra

Lietuvos stojimas į Europos Sąjungą paskatino Šveicarijos tyrėjo lietuviškojo tinklo plėtrą. Asmeninių ryšių užmezgimas su Lietuvos universiteto atstovais galėjo išsivystyti iki tarpinstitucinių ryšių dėl tarptautinių mokslo mainų programų.

CH: Ši lietuvių, nors ir ne visai lietuvių, ilgą laiką buvo vienintelis rimtas lietuviškasis kontaktas, nes pirmą kartą atvykau į Lietuvą, į Kauno universitetą, regis, 2005 m., per programą „Erasmus“. Paskui dėl Kauno lietuviškasis tinklas išsiplėtė iki Klaipėdos universiteto. Klaipėda kol kas yra „užšaldytas“ tinklas.

Prieš tarpinstitucinio tinklo kūrimą paprastai jau būna sukurti asmeniniai institucijų atstovų ryšiai. Asmeninėje tinklaveikoje būtinas veikėjų tarpusavio interesas, taip ir tarpinstitucinėje tinklaveikoje pirmiausia būtinas asmeninis interesas.

CH: Su Vilniaus universitetu kontaktų neturiu, nors ir tikiuosi, kad jie buvo užmegzti. Tarpininkaujant „savo“ lietuviui iki atvykdamas į Lietuvą jau buvau išspausdinęs kelis straipsnius Lietuvos mokslo žurnaluose, tapau kelių žurnalų redakcinės kolegijos nariu. Tiesiog Vilniaus universiteto atstovas, kartu – ir jūsų sociologinio žurnalo redaktorius, su kurio aktyviai bendravau elektroniniu paštu, atsisakė su manimi susitikti asmeniškai Vilniuje. Kitų kelionių į Lietuvą metu aš kontakto su juo jau nebeieškojau.

Vertinant tarptautinio bendradarbiavimo reikšmę socialiniam kapitalui įgyti susidaro įspūdis, kad kai kuriems Lietuvos mokslo bendruomenės atstovams pakanka ryšių reprezentavimo, jie nelinkę palaikyti tiesioginių asmeninių kontaktų.

Būdingieji Lietuvos tyrėjų bruožai

Nors būtini tyrėjo bruožai yra legitimizuoti, t. y. turi būti savaime suprantami mokslo bendruomenėje, panašu, kad Lietuvos atveju tyrėjo veiksenos legitimizacija turi tam tikrų aspektų.

CH: Lietuviai nelengvai dalyvauja tinkle. Jie pakankamai uždari, orientuoti į save, kone drovūs, jausmų paprastai nerodo. Pavyzdžiui, iš pradžių „Kauno kontaktas“ nelabai veržėsi dalyvauti programoje „Erasmus“. Labai sunku su lietuviais komunuoti ir susirašinėti, jie gali tiesiog ignoruoti klausimus arba atsakyti į laiškus labai vėluodami. Tai vargina, ypač jei pats esi tarpininkas tarp jų ir kitų savo tinklo žmonių. Kita problema – dažnai nori „monopolizuoti“ kontaktą, kartais neprileidžia kitų tyrėjų. Labiau linkę „palaidoti“ pasiūlymą negu perduoti jį kitam tyrėjui.

Tačiau kontakto „monopolizavimas“ būdingas Rytų Europos tyrėjams, tai nėra išskirtinis lietuvių bruožas.

Lietuvos tyrėjas, vengdamas kalbėti apie nacionalinį charakterį, pažymi, kad Lietuvos žmonės linkę į uždarumą, tai galima įvairiai interpretuoti, – ir politiniu, ir demografiiniu požiūriu. Sociologiniu požiūriu Lietuvos tyrėjų uždarumas santykinai yra susijęs su pasitikėjimo klausimu. Lietuvos mokslo bendruomenė yra maža, vyksta didelė konkurencija, ekonominiai ištekliai riboti. Taigi jeigu ką nors siūlo pašalietis, visada yra didelė tikimybė, kad mainai bus nelygiaverčiai, arba galima pasiūlymo nauda nebus verta įdėtų pastangų.

Su pasitikėjimo klausimu Lietuvos tyrėjas linkęs sieti ir kontakto „monopolizavimą“. Lietuvos tyrėjas nėra saugus ir tikras, kad jo asmeniniai kontaktai nebus pavogti, ir kad jo pastangų, įdėtų kontaktui užmegzti, rezultatai atiteks jam pačiam.

LT: Turiu tokios neigiamos patirties. Mano kolegė, beveik draugė, išstūmė mane iš švediškojo ryšio, kurį aš pati ir radau. Dingstis – neva aš mažai padėjau jai organizuoti konferenciją su švedais ir pan. Bet iš tikrųjų jai buvo reikalingas šis ryšys kaip socialinis kapitalas tvirtai pozicijai užtikrinti naujoje darbovietėje. Aš jai buvau jau nebereikalinga.

Komunikacijos problemos Lietuvos tyrėjas sieja veikiau su tam tikra individualaus profesionalumo stoka, o ne su nacionaliniais bendravimo kultūros ypatumais. Komunikacijos profesionalumo stoka įveikiama aktyviai dalyvaujant tinklaveikoje, ypač jei už bendrųjų komunikacijos taisyklių nesilaikymą taikomos sankcijos, pavyzdžiui, esamo ar potencialaus vertingo pasiūlymo atšaukimas. Taigi profesionaliai komunikacijai reikšmės turi konkrečios tinklaveikos tikslai.

Kartu, remdamasis asmenine patirtimi, tyrėjas kelia prielaidą, kad „rytų“ kultūrose turi reikšmės tinklo ryšių hierarchinio santykio suvokimas, o „vakarų“ kultūrose – tinklo ryšių egalitarinio santykio suvokimas. Vadinasi, galios santykis egzistuoja bet kuriame tinkle, tačiau skirtumai pasireiškia jį demonstruojant, priklausomai nuo veikėjų pozicijų tinkle. Hierarchinio komunikacinio ryšio pavyzdys tarp galimo darbdavio ir galimo darbuotojo santykiškai bendro tinklo rėmuose yra paminėtas Baltarusijos atvejis.

LT: Gavau kvietimą paskaitų ciklui iš Baltarusių universiteto Vilniuje. Iš karto atrašiau, kad domina elementarius klausimai: valandų skaičius, paskaitų kalba, apmokėjimas ir pan. Mano laiškas kaip į vandenį įkrito. Vėliau susitikusi su kvietėja kažkokioje konferencijoje paklausiau: „Kodėl neatsakei? Net jei planai pasikeitė, galėjai pranešti, aš gi planuoju savo darbą“. Panašu, ji

manęs net nesuprato. Žinoma, kad daugiau nesu linkusi turėti profesinių reikalų su šia ponia.

Kadangi tinklo taisyklės yra lanksčios, Lietuvos tyrėjo nuomone, kurio nors tinklo veikėjo komunikacijos profesionalumo stoka tinklo nariai toleruos tol, kol ji bus kompensuojama kokiomis nors kitomis veikėjo asmeninėmis savybėmis ir (arba) funkcijomis, naudingomis tinklui.

Lietuvos tyrėjų perspektyvos Europos tyrimų erdvėje

Abiejų tyrėjų nuomone, Lietuvos tyrėjų perspektyvos tarptautinėje tinklaveikoje nagrinėjimui pirmiausia reikšmingi yra tikslai, keliami tarptautinei tinklaveikai.

LT: Perspektyvos yra geros. Esama daug pavyzdžių, kai Lietuvos atstovai sėkmingai dalyvauja tarptautinėje mokslo rinkoje. Tačiau sėkmės supratimas yra subjektyvus dalykas, jis formuojamas santykiui į kitų sėkmę. Girdėjau, Tomas Venclova kremtasi, kad negauna Nobelio premijos ne kiek dėl nuopelnų, kiek dėl silpnų pozicijų Nobelio laureatų tinkle. Mums jis jau yra sėkmingas, o jam pačiam, regis, atrodo kitaip.

Šveicarijos tyrėjas atsargiau vertina Lietuvos tyrėjų galimybes. Kartu jis išvelgia tam tikrų Lietuvos tyrėjų veiksenos trūkumų, kurie gali riboti Lietuvos tyrėjų galimybes tarptautinėje tinklaveikoje.

CH: Ką čia pasakysi... Mano kontaktai su lietuviais riboti. Matau, kol kas dar daug atsargumo, tam tikro drovumo, kliudančio veržtis į tarptautinį kontekstą. Nemanau, kad tai amžiaus, kartos problema. Čia turbūt esama baimės nebūti aukšto lygio... nebūti to paties lygio kaip vakariečiai. Lietuviai turėtų tapti atviresni.

Požiūris į inovacinius tinklus

Apie požiūrį į inovacinius tinklus buvo klausiama abiejų tyrėjų, – dėl šios idėjos populiarumo tiek dabartinėje Europos Sąjungos, tiek Lietuvos MTEP politikoje. Abu tyrėjai ironiškai pastebėjo, kad mokslo veikla jau savaime yra inovacija, tačiau teikianti tikrai pelno galimybę. Asmeninę tinklaveiką taip pat galima laikyti inovacija, o asmeninius tinklus – inovaciniais tinklais. Pagrindinis klausimas, kuris labiausiai rūpėjo abiem tyrėjams, buvo klausimas apie sociologijos svarbą verslui.

CH: Verslas nesuinteresuotas sociologija, nebent taikomąja. Versle, politikoje plačiai naudojama ši socialinių mokslų priemonės, – rinkodara, viešosios nuomonės tyrimais. Sociologijos ten mažai, beveik nėra, ji nereikalinga.

Lietuvos tyrėjas pažymėjo, kad inovaciniame tinkle gali būti reikšminga ne tiek sociologija, kiek sociologai, jeigu patys organizuos savo verslą nepalikdami akademinį įstaigų, tai gali būti socialinių tyrimų viešosios įstaigos, ar nevyriausybinių organizacijos ir pan.

LT: Labai skeptiškai vertinu vienu metu populiarių dirbtinį akademijos tyrėjų ir NVO veikėjų sujungimą į vieną tinklą. Dėl pinigų protingi tyrėjai sukurdamo savo NVO, o neprotingi buvo išstumiami arba patys pasitraukdavo. Juk tyrimą ataskaitos duomenims parengti gali atlikti ir atlieka bet kas, pasiskaitęs vadovėlį. Apskritai, inovacinių tinklų idėja gera, tačiau kaip visada problema yra jos įgyvendinimas.

Išvados

Socialinio tinklo analizė yra vienas iš galimų tokio socialinio fenomeno, kaip socialiniai inovaciniai tinklai, svarstymo būdai.

Asmeninė tinklaveikla yra konkretaus daugialypio socialinio tinklo sudėtinė dalis, todėl reikšmingi asmeniniai tinklaveiklai veiksniai taip pat suteikia pagrindo svarstyti apie konkretų socialinį tinklą. Lietuvos ir Šveicarijos tyrėjų asmeninės tinklaveikos kūrimosi, išsaugojimo ir atkūrimo reikšmingi veiksniai atitinkamai leidžia svarstyti apie Lietuvos inovacinių tinklų integracijos į Europos mokslinių tyrimų erdvę galimybes.

Teoriškai tinklas kuriamas saviorganizavimo principu, kai svarbi yra ne tiek veikėjų bendra socializacija, kiek jų intelektualinės savybės. Tačiau praktikoje tinklo saviorganizavimui reikšmingi yra instituciniai formalieji ir neformalieji apribojimai bei asmeniniai ryšiai, kurie turi įtakos tinklo veikėjų elgsenai.

Asmeniniai ryšiai tarp skirtingų institucijų veikėjų yra reikšmingi nacionalinėje ir tarptautinėje, tarpinstitucinėje tinklaveikoje. Tarpinstitucinės tinklaveikos atveju, nesant asmeninių, nuolatinių ir tiesioginių ryšių tarp skirtingų institucijų veikėjų, tarpinstitucinis (inovacinis) tinklas yra veikiau formalus organizavimas. Asmeninės tinklaveikos nagrinėjimas, įskaitant retrospektyvą, suteikia pagrindo formuluoti sekančias apibendrintas išvadas:

1. Praėjusio amžiaus devintajame dešimtmetyje Lietuvos MTEP organizavimo struktūra suteikdavo visas institucines galimybes kurti „tarptautinius“, tuo metu – tarprespublikinius ir sąjunginius, asmeninius tinklus. Tam buvo skirta nacionalinių kadro rengimo sistema, t. y. tiksliniai siuntimai mokytis, stažuotis didžiausiose Tarybų Sąjungos mokslo

- centruose ir pan., bei mokslo žinių mainų sistema, t. y. buvo rengiamos (jaunų) mokslininkų konferencijos ir mokyklos, seminarai ir pan. Formali veikėjo pozicija instituciniame tinkle kartu su asmeniniu tinklu lemdavo veikėjo prieigą prie informacijos apie įvairias profesines galimybes, jos kiekybę ir kokybę.
2. Spartus institucinių ir asmeninių tinklų išplėtojimas bei tinklų geografinių krypčių įvairovė atsirado paskutiniais metais prieš atkuriant Lietuvos Nepriklausomybę. Vartojant politinius terminus tai buvo susieta su demokratinio centralizmo valdymo principo decentralizavimo pažanga Tarybų Sąjungoje. Decentralizavimas suteikė daugiau galimybių užmegzti tiesioginiams tarpinstituciniams, individo–institucijos, individo–individo kontaktams. Institucinio tinklo formos centrinės pozicijos reikšmė informacijos srautų valdymo atžvilgiu, taigi ir įtakos asmeninio tinklo kūrimui ir profesiniam judrumui turėjimo atžvilgiu, santykiškai sumažėjo.
  3. Asmeninio tinklo kūrimosi principai nacionalinėje ar tarptautinėje MTEP erdvėje iš esmės panašūs: abiem atvejais svarbus yra informacijos valdymas, kuris užtikrina asmeninės veikėjų pozicijos hierarchinėje (centro–periferijos) sistemoje reikšmę ir asmeninę iniciatyvą, įskaitant individualią tinklaveiką. Individuali tinklaveika šiame kontekste, informacijos valdymas naudojantis internetu, yra tikrai asmeninio tinklo kūrimo, išlaikymo ir plėtojimo įrankis. Asmeninei iniciatyvai remti svarbūs yra instituciniai ekonominiai ištekliai, užtikrinantys galimybes naudotis instituciniu ir asmeniniu tinklu asmeninėje tinklaveikoje.
  4. Asmeninio tinklo kūrimuisi ir plėtojimui reikšmės turi veikėjo *lingua franca*, t. y. bendros kalbos mokėjimas, galimybės užpildyti vadinamąją tinklo skylę (t. y. kai esamam tinklui trūksta žinių, įgūdžių, pajėgumo) ir „užšaldyto“ tinklo strategija bei taktika, t. y. ne tik esami bendri profesiniai interesai, bet ir galimų bendrų interesų numatymas, įskaitant jų diversifikavimą.
  5. Lietuvos tyrėjų perspektyvai tarptautinėje tinklaveikoje reikšmingi profesionalaus bendravimo įgūdžiai, nacionalinio tarpininko potencialas ir intelektinės asmenybės savybės. Santykiškai žemas profesionalių bendravimo įgūdžių lygis, t. y. dažniausiai komunikacinės drausmės stoka, sąlyginis nacionalinių tinklų uždarymas bei polinkis „monopolizuoti“ kontaktus, ypač tarptautinius, gali būti siejamas su pasitikėjimo (*trust*) problemomis nacionalinėje akademinėje aplinkoje.

LITERATŪRA

- Baležentis, Alvydas ir Žalimaitė, Martyna. 2012. „Lietuvos inovacijų infrastruktūra: struktūrinis funkcinis požiūris“, *Viešojo politika ir administravimas* 11 (2):198- 212.
- Bienenstock, Elisa Jayne and Bonacich, Phillip. 1992. „The core as solution to exclusionary networks“, *Social Networks* 14: 231-244.
- Bienenstock, Elisa Jayne and Bonacich, Phillip. 1997. „Network exchange as a cooperative game“, *Rationality and Society* 9: 37-65.
- Bourdieu, Pierre. 1985. „The forms of capital“ in J. G. Richardson (Ed.) 1985. *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood: 241-258.
- Bourdieu, Pierre and Wacquant, Loic J. D. 1992. *An invitation to reflexive sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Brass, Daniel J. 1995. „A social network perspective on human resources management“, *Research in Personnel and Human Resources Management* 13: 39-79.
- Burt, Ronald S. 1992. *Structural holes: The social structure of competition*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Castells, Manuel. 2005. *Tinklaveikos visuomenės raida. 1 tomas*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
- Coleman, James. S. 1988. „Social capital in the creation of human-capital“, *American Journal of Sociology* 94: 95-120.
- Coleman, James. S. 1990. *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Belknap Press.
- Cook, Karen S. 1977. „Exchange and power in networks of interorganizational relations“, *Sociological Quarterly* 18: 62-82.
- Cook, Karen S. 1982. Network structures from an exchange perspective. In P.V. Marsden and N. Lin (Eds.) 1982. *Social structure and network analysis*. Beverly Hills, CA: Sage: 177-218.
- Cook, Karen S. and Whitmeyer, Joseph M. 1992. „Two approaches to social structure: Exchange theory and network analysis“, *Annual Review of Sociology* 18: 109-127.
- Dhanaraj, Charles and Parkhe, Arvind. 2006. „Orchestrating Innovation Networks“, *Academy of management Review* 3: 659-669.
- Emerson, Richard M. 1972. „Exchange theory: Part I and Part II. A psychological basis for social exchange“ in J. Berger, M. Zelditch, & B. Anderson (Eds.). 1972. *Sociological Theories in Progress*. Boston: Houghton Mifflin: 38-87.
- Emirbayer, Mustafa. 1997. „Manifesto for a Relational Sociology“, *The American Journal of Sociology* 103 (2): 281-317.
- Emirbayer, Mustafa and Goodwin, Jeff. 1994. „Network Analysis, Culture, and the Problem of Agency“, *The American Journal of Sociology* 99: 1411-1465.
- Giedraitytė, Vidmantė ir Raipa, Alvydas . 2012. „Inovacijų įgyvendinimo trukdžiai šiuolaikiniame viešajame valdyme“, *Viešojo politika ir administravimas* 11 (2): 187-197.
- Fulk, Janet, Flanagan, Andrew J., Kalman, Michael E., Monge, Peter R., and Ryan, Timothy. 1996. „Connective and communal public goods in interactive communication systems“, *Communication Theory* 6: 60-87.
- Katz, Nancy, Lazer, David, Arrow, Holly and Contractor, Noshir. 2004. „Network Theory and Small Groups“, *Small Group Research* 35 (3): 307-332.
- Kilduff, Martin and Tsai, Wenpin. 2003. *Social Networks and Organizations*. Sage Publications.
- Kilduff, Martin, Tsai, Wenpin and Hanke, Ralph. 2006. „A Paradigm Too Far? A Dynamic Stability Reconsideration of the Social Network Research Paradigm“, *Academy of Management Review* 31: 1031-1048.
- Lessig, Lawrence. 2001. *The future of ideas: The fate of the commons in a connected world*. New York: Random House.
- Lin, Nan. 2001. *Social capital: A theory of social structure and action*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.

Marwell, Gerald and Oliver, Pamela. 1993. *The critical mass in collective action: A micro-social theory*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.

Monge, Peter R., Fulk, Janet K., Kalman, Michael E., Flanagan, Andrew J., Parnassa, Claire and Rumsey, Suzanne. 1998. "Production of collective action in alliance-based inter-organizational communication and information systems", *Organization Science* 9: 411-433.

Monge, Peter R. and Contractor, Noshir. 2003. *Theories of communication networks*. New York: Oxford University Press.

Prigozhin, Ilya R. 2000. „Network society“, *Journal of World-System Research*. Special Issue: Festschrift for Immanuel Wallerstein – Part II. 6 (1): 892-898.

Putnam, Robert D. 2000. *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

Purcell, Patrick. 2006. *Networked Neighbourhoods: The Connected Community in Context*. London: Springer-Verlag.

Ramanauskienė, Jadvyga. 2010. *Inovacijų ir projektų vadyba*. Akademija.

Salancik, Gerald R. 1995. "Wanted: A good network theory of organizations", *Administrative Science Quarterly* 40: 343-349.

Stevenson, William B. and Greenberg, Danna. 2000. "Agency and social networks: Strategies of action in a social structure of position, opposition and opportunity", *Administrative Science Quarterly* 45: 651-678.

Vilkas, Mantas ir Bučaitė-Vilkė, Jurga. 2009. „Besiformuojanti tinklaveiklos teorija“. *Ekonomika ir vadyba* 14:1100-1106.

Wasserman, Stanley and Faust, Katherine. 1994. *Social network analysis*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.

Wellman, Barry. 1988. "Structural analysis: From method and metaphor to theory and substance" in B. Wellman and S. Berkowitz (Eds.). 1988. *Social structures: A network approach*. Cambridge, England: Cambridge University Press: 19-61.

Willer, David and Skvoretz, John. 1997. "Network connection and exchange ratios: Theory, predictions, and experimental tests", *Advances in Group Processes* 14: 199-234.

Elektroniniai šaltiniai

(žiūrėti 2013 m. gegužės 15–20 dd.)

ISPV- Inovacijų skatinimo politikos vertinimas. http://www.lrv.lt/bylos/VORT/VORT-2/Inovaciju%20politikos%20vertinimo%20ataskaita_1%20.pdf

Lietuvos inovacijų plėtros 2014–2020 metų programa. http://www.lrv.lt/.../2013-12-04_5%20k_programa.pdf

Marin, Alexandra and Wellman Barry. 2009. „Social Network Analysis: An Introduction“ forthcoming in Peter Carrington and John Scott (eds). 2010. *Handbook of Social Network*

Analysis. London: Sage. <http://softwarepublico.gov.br/5cqualibr/6-publicacoes-e-artigos/view/vetor-ecossistema/sobre-redes-sociais/Analise-de-Redes.pdf>

Wellman, Barry, Anabel Quan-Hasse, Jeffrey Boase, Wenhong Chen, Keith Hampton, Isabel de Diaz, et al. 2003. „The Social Affordances of the Internet for Networked Individualism“, *Journal of Computer-Mediated Communication* 8 (3). <http://jcmc.indiana.edu/vol8/issue3/wellman.html>

ABSTRACT

INTEGRATION OF LITHUANIAN INNOVATIVE NETWORKS INTO THE EUROPEAN RESEARCH AREA: A LOOK INTO THE PERSONAL NETWORKING FROM THE INSIDE AND THE OUTSIDE

The basic principles of a personal networking may reflect on the perspectives of integration of Lithuanian innovative networks in the European Research Area from a sociological outlook. For this reason, Lithuanian and Swiss researchers' national and international experience in the personal networking is analyzed using the social network analysis as a way of looking at a problem.

It is meaningfully to say that institutional and inter-institutional relations and networked individualism as well should matter for the process of the personal networking. However, quality of the personal network is ensured only by personalized and direct communication. Therefore, any innovative network is rather a formal organization if the permanent, direct and personalized communication between the different institutional actors of the network is absent.

Lietuvos socialinių tyrimų centras
Sociologijos institutas, Vilnius
alinazvin@gmail.com